

INGLIZ TILIDA FUNKSIONAL USLUBLARNING NAZARIY ASOSLARI

Denov Tadbirkorlik va Pedagogika instituti

Xorijiy til va adabiyoti ingliz tili yo'nalishi

*2- kurs magistranti. **Fatxullayeva Sabohat Abdurazzoqovna***

Annotatsiya: *Ingliz tilida funksional uslublar, tilning turli kontekstlarda qanday ishlatilishini va ularning kommunikativ maqsadlarini tushunishga yordam beradigan nazariy asoslar to'plamidir. Funksional uslublar tilni o'rganish va undan foydalanish jarayonida muhim ahamiyatga ega. Ular tilni ijtimoiy va madaniy kontekstda qanday ishlatilishini ko'rsatadi, shuningdek, tilning turli qatlamlari va stilistik xususiyatlarini tahlil qilish imkonini beradi.*

Kalit so'zlar: *ingliz tili, funksional uslublar, madaniy kontekst, tadqiqotlar, kommunikatsiya, leksik xususiyatlar, rasmiy terminologiya.*

Аннотация: *Функциональные стили в английском языке представляют собой совокупность теоретических основ, помогающих понять, как язык используется в разных контекстах и их коммуникативных целях. Функциональные стили важны в процессе изучения и использования языка. Они показывают, как язык используется в социальном и культурном контексте, а также позволяют проанализировать разные пласты и стилистические особенности языка.*

Ключевые слова: *английский язык, функциональные стили, культурный контекст, исследование, общение, лексические особенности, официальная терминология.*

Abstract: *Functional styles in English are a set of theoretical frameworks that help to understand how language is used in different contexts and their communicative purposes. Functional styles are important in the process of language learning and use. They show how the language is used in a social and*

cultural context, and also allow the analysis of different layers and stylistic features of the language.

Key words: *English language, functional styles, cultural context, research, communication, lexical features, official terminology.*

Ingliz tili, dunyoda eng ko‘p tarqalgan tillardan biridir. U nafaqat Britaniya va Amerika Qo‘shma Shtatlarida, balki ko‘plab boshqa mamlakatlarda ham rasmiy til sifatida qabul qilingan. Ingliz tili global muloqot tili sifatida ahamiyatga ega bo‘lib, xalqaro savdo, diplomatiya, ilm-fan va madaniyat sohalarida keng qo‘llaniladi. Ingliz tilining tarixi qadimgi anglosakson davriga borib taqaladi. U dastlab Germaniya va Skandinaviya tillaridan kelib chiqqan, keyinchalik Norman bosqini natijasida fransuz tilidan ko‘plab so‘zlar qabul qilingan. Bu jarayon ingliz tilining boy va xilma-xil leksik bazasini shakllantirishga yordam berdi. Ingliz tilining grammatikasi nisbatan sodda bo‘lishi bilan ajralib turadi. U ko‘plab tillardan farqli o‘laroq, jinsga ega emas va fe’llarning o‘zgarishi kamroqdir. Biroq, ingliz tilida o‘qish va yozish qoidalari ko‘p hollarda murakkab va noaniq bo‘lishi mumkin. Bu esa o‘rganish jarayonida qiyinchiliklar tug‘dirishi mumkin. Ingliz tilini o‘rganishning ko‘plab afzalliklari mavjud. U nafaqat ish topishda, balki boshqa tillarni o‘rganishda ham yordam beradi. Ingliz tilida ko‘plab ilmiy maqolalar, kitoblar va resurslar mavjud bo‘lgani uchun, bu tilni bilish, ilmiy va kasbiy rivojlanish uchun muhim ahamiyatga ega. Funksional uslublarning nazariy asoslari ko‘plab tadqiqotlar va ilmiy ishlar orqali rivojlangan. Ushbu uslublar, asosan, kommunikatsiyaning turli shakllarini taqdim etish, tilning ijtimoiy rolini aniqlash va tilni o‘rganish jarayonida talabalarga yordam berish maqsadida ishlab chiqilgan.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ingliz tilida funksional uslublar ko‘pincha to‘rt asosiy guruhga bo‘linadi: rasmiy uslub, norasmiy uslub, ilmiy uslub va adabiy uslub. Har bir uslub o‘ziga xos xususiyatlarga ega bo‘lib, ularning har biri o‘ziga xos kommunikativ maqsadlarni ko‘zlaydi. Rasmiy uslub ko‘pincha biznes, huquq, siyosat va boshqa

rasmiy kontekstlarda qoʻllaniladi. Ushbu uslubda aniq va ravshan ifodalar, rasmiy terminologiya va oʻzaro hurmatga asoslangan til ishlatiladi. Rasmiy uslubda soʻzlar va iboralar aniq belgilangan maʼnolarga ega boʻlib, ular muayyan kontekstda oʻzaro tushunishni taʼminlaydi. Masalan, rasmiy xatlar, hisobotlar, qonunlar va boshqa hujjatlar rasmiy uslubda yoziladi. Ushbu uslubda tilning sintaktik tuzilishi va leksik xususiyatlari muhim ahamiyatga ega, chunki ular maʼlumotning aniq va ravshan ifodalanishini taʼminlaydi. Norasmiy uslub esa, aksincha, odatdagi suhbatlar, doʻstlar oʻrtasidagi muloqot yoki oilaviy munosabatlarda qoʻllaniladi. Ushbu uslubda til koʻproq erkin va noformal boʻlib, unda jargondan, iboralardan va emotsional ifodalardan foydalanish keng tarqalgan.” Norasmiy uslubdagi muloqotda shaxsiy his-tuygʻular va fikrlar koʻproq ifodalanadi, bu esa suhbatni yanada jonli va qiziqarli qiladi. Masalan, doʻstlar oʻrtasida olib boriladigan suhbatlar, ijtimoiy tarmoqlardagi postlar va shaxsiy xatlar norasmiy uslubda yoziladi. Ilmiy uslub esa, ilmiy tadqiqotlar, maqolalar va akademik ishlar uchun moʻljallangan”.¹

Ushbu uslubda aniq, loʻnda va ilmiy terminologiya ishlatiladi. Ilmiy uslubda tilning mantiqiy tuzilishi va aniq dalillarga asoslangan fikrlar muhim ahamiyatga ega. Ilmiy uslubda yozilgan asarlar koʻpincha muayyan mavzuda chuqur tahlil va tadqiqotlar asosida yaratiladi. Bu uslubda tilning sintaktik va leksik xususiyatlari aniq belgilangan boʻlib, ularning har biri ilmiy muloqotda aniq va tushunarli boʻlishini taʼminlaydi. Adabiy uslub esa, asosan, adabiyot va sanʼat sohalarida qoʻllaniladi. Ushbu uslubda tilning estetik xususiyatlari, badiiy ifodalar va metaforalar muhim ahamiyatga ega. Adabiy uslubda yozilgan asarlar oʻquvchiga his-tuygʻularni, tasavvurlarni va badiiy obrazlarni etkazishga qaratilgan. Ushbu uslubda tilning badiiy va estetik imkoniyatlari toʻliq ochiladi, bu esa oʻquvchining qiziqishini oshiradi va ularni badiiy dunyoga olib kiradi. Adabiy asarlar, sheʼrlar, romanlar va hikoyalar adabiy uslubda yoziladi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

¹ Toshpulatov, S. "Til va muloqot: funksional uslublar tahlili". Samarqand Davlat Universiteti nashriyoti - 2018

Funksional uslublarning nazariy asoslari tilshunoslikda muhim ahamiyatga ega, chunki ular tilni o'rganish va undan foydalanish jarayonini yanada chuqurroq tushunishga yordam beradi. Har bir uslub o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, ular tilning turli qatlamlari va kommunikativ maqsadlarini ko'rsatadi. Funksional uslublar o'rganilganda, talabalar tilni o'rganish jarayonida yanada samarali va maqsadga muvofiq ishlatish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Shuningdek, funksional uslublar tilni o'rganish jarayonida motivatsiyani oshirishga ham yordam beradi. Talabalar turli uslublarni o'rganish orqali tilni turli kontekstlarda qo'llashni, shuningdek, o'z fikrlarini aniq va ravshan ifodalashni o'rganadilar. Bu esa ularning kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Funksional uslublarni o'rganish jarayonida talabalar o'zlariga qiziqarli va foydali mavzularni tanlab, ularni o'rganishga qiziqishlarini oshiradilar. Umuman olganda, ingliz tilida funksional uslublarning nazariy asoslari tilshunoslikda muhim o'rin tutadi. Ular tilni o'rganish va undan foydalanish jarayonida talabalar uchun foydali va qiziqarli resurslar hisoblanadi." Funksional uslublarni o'rganish orqali talabalar tilni yanada samarali va maqsadga muvofiq ishlatish imkoniyatiga ega bo'ladilar, bu esa ularning kelajakdagi muvaffaqiyatlari uchun muhim asos bo'lib xizmat qiladi".²

Funksional uslublarning o'rganilishi, shuningdek, tilni o'rganish jarayonida madaniy kontekstni tushunishga yordam beradi. Har bir uslub o'ziga xos madaniy va ijtimoiy kontekstda shakllangan bo'lib, bu esa tilning o'zgaruvchanligini va rivojlanishini ko'rsatadi. Misol uchun, rasmiy uslub ko'pincha davlat idoralari va biznes muassasalarida qo'llaniladi, bu esa uning muayyan ijtimoiy rolini ko'rsatadi. Norasmiy uslub esa, ijtimoiy tarmoqlar va do'stona munosabatlarda keng tarqalgan bo'lib, bu tilning ijtimoiy hayotdagi ahamiyatini ochib beradi.

Bundan tashqari, funksional uslublar tilni o'rganish jarayonida o'zaro aloqalarni mustahkamlashga yordam beradi. Talabalar turli uslublarni o'rganish

² Jumaniyazov, A. "Ingliz tilidagi funksional uslublar". Toshkent -2015

orqali o'zaro muloqot qilish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Bu esa ularning ijtimoiy hayotida muhim o'rin tutadi, chunki til orqali o'z fikrlarini ifodalash va boshqalar bilan aloqada bo'lish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Funksional uslublarni o'rganish jarayonida talabalar o'z fikrlarini aniq va ravshan ifodalashni, shuningdek, boshqalar bilan samarali muloqot qilishni o'rganadilar. Funksional uslublar, shuningdek, tilni o'rganish jarayonida shaxsiy rivojlanishga ham yordam beradi. Talabalar turli uslublarni o'rganish orqali o'z shaxsiy uslubini shakllantirishlari mumkin. Bu esa ularning o'z fikrlarini ifodalashda yanada erkin bo'lishlariga yordam beradi. Shuningdek, funksional uslublar o'rganilganda, talabalar o'z shaxsiy tajribalarini va his-tuyg'ularini ifodalashda yanada muvaffaqiyatli bo'ladilar.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, ingliz tilida funksional uslublarning nazariy asoslari tilshunoslikda muhim ahamiyatga ega bo'lib, ular talabalar uchun tilni o'rganish jarayonini yanada qiziqarli va samarali qiladi. Funksional uslublar yordamida talabalar turli kontekstlarda tilni qo'llashni, o'z fikrlarini aniq va ravshan ifodalashni, shuningdek, boshqalar bilan samarali muloqot qilishni o'rganadilar. Bu esa ularning kelajakdagi muvaffaqiyatlari uchun muhim asos bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Jumaniyazov A. "Ingliz tilidagi funksional uslublar". Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti. 2015
2. Toshpulatov S. "Til va muloqot: funksional uslublar tahlili". Samarqand: Samarqand Davlat Universiteti nashriyoti. 2018
3. Abdullaeva N. "Funksional uslublar va ularning kommunikativ roli". Buxoro: Buxoro Davlat Universiteti nashriyoti. 2020
4. Rahimov U. "Ingliz tili: funksional uslublar va ularning o'ziga xosligi". Toshkent: Toshkent Davlat Sharqshunoslik Instituti nashriyoti. 2017
5. Murodov K. "Funksional tilshunoslik: nazariy asoslar va amaliyot". Farg'ona: Farg'ona Davlat Universiteti nashriyoti. 2019

6. Xolmatova D. (2021). "Ingliz tilidagi adabiy va ilmiy uslublar: o'zaro farqlar". Andijon: Andijon Davlat Universiteti nashriyoti. 2021
7. Saidov T. "Til va madaniyat: funksional uslublar nuqtai nazaridan". Qarshi: Qarshi Davlat Universiteti nashriyoti. 2022